

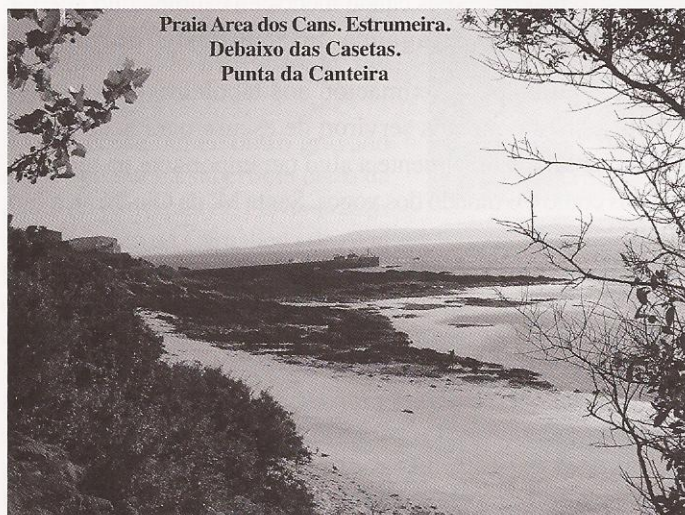
A HIDRONIMIA DA ILLA DE ONS

PARTE LESTE: DENDE O PEIRAO Á PRAIA DE PEREIRÓ

Por: Fernando Cabeza Quiles

ENTRE O PEIRAO A A LAXE DO CREGO

A **Estrumeira**, lugar situado en terra firme, é un claro abundancial en -eira da voz *estrume*, que indica a presenza dun conxunto de mato rozado, que se bota nas cortes dos animais para lles facer a cama e para obter esterco, podendo ser que no lugar chamado **Estrumeira** ou **A Estrumeira** se reunise o estrume xa cortado ou rozado para despois botalo nalgunha corte próxima, que puido estar enriba da veciña punta litoral chamada **Debaixo da Corte**; emprazamento situado preto da praia de Canexol que alude ás cortes dun illán chamado ou alcumado Chin.

Praia Area dos Cans. Estrumeira.
Debaixo das Casetas.
Punta da Canteira

Coa palabra *debaixo* tamén están formados os topónimos de situación **Debaixo da Estrumeira**, de obvio e transparente significado, e **Debaixo das Casetas**, nome dun emprazamento situado preto da devandita **Estrumeira**, o cal, segundo información de Celestino Pardellas, alude a unhas casetas utilizadas polos mariñeiros para gardaren os seus aparellos de pesca.

Verbo da **Punta da Canteira**, é, como indica o seu nome, un saínte moi rochoso que ademais ten enriba unha canteira.

Os Pasales é un hidrónimo moi abundante e repetido nas costas galegas, que nomea uns *pasales* marítimos; isto é, un ou varios pasos ou canles submarinos hábiles para o paso de pequenas embarcacións, que neste caso serán dornas.

En canto ao chamado **Con do Abraxo**, fálanos dun con ou pedra mariña, onde os illáns collen bruños ou pequenas centolas e nécoras. Preto está a **Area dos Cans**, que recolle a palabra galega *area* no seu significado de praia; areal que puido ser frecuentado nalgún tempo por cans, se ben a palabra *cans* tamén pode referirse neste contexto a un sitio abundante en pedra.

O hidrónimo **Rego** ou **O Rego das Chourizas**, de enigmático significado na súa segunda parte, alude na súa primeira, non a unha pequena corrente fluvial, como nun principio podería parecer, pois cando o nome de lugar **Rego** é un hidrónimo marítimo, como neste caso, pode referirse a canais ou canles submarinas (similares a regos terrestres) que chegan ata terra formando portos ou entrantes hábiles para a entrada de pequenas embarcacións (Vilar Pedreira e Rodríguez Álvarez, 2005: 41-42).

ENTRE A LAXE DO CREGO E A PRAIA DE CANEXOL:

A **Laxe do Crego** ou o illote **Sepultura** alude, como é público e notorio, á coñecida laxe marítima dese nome, cuxa característica principal é a de conter unha sepultura antropomorfa escavada na rocha que a tradición popular atribúe a un monxe ou anacoreta que viviría na illa.

Verbo das **Pedras da Figueira Brava**, nome duns cons situados a uns cen metros da costa, alude a unha figueira que debeu haber na costa contigua, que sería considerada brava por nacer de maneira ventureira ou espontánea, coma lle sucedeu a outra figueira que hai anos vimos na illa Berlenga; pequena e heroica árbore, que sobrevivía, de maneira increíble, nun rochedo que hai ao fondo da única praia desta illa portuguesa.

Verbo do topónimo **A Volta do Prado**, refírese a unha volta ou curva que se atopa entre a praia da Area dos Cans e a de Canexol.

COLABORA
ACTIVIDADES:

Concello de
BUEU

As **Lagoas** alude a dúas pequenas “lagoas” de auga salgada, que se forman ao baixar a marea antes da praia de Canexol.

Os **Cons Pequenos** son dous cons que se atopan no mar fronte ao areal de Canexol, aproximadamente a un douscentos metros da costa. Segundo Celestino Pardellas os **Cons Pequenos** tamén reciben o nome dos **Cons do Cura** por se atoparen fronte á igrexa antiga e á casa reitoral de Canexol.

O microtopónimo **Batea de Chin**, que dá nome a unha gran pedra emprazada entre os devanditos Cons Pequenos e a praia de Canexol, pode deber o seu nome á súa forma semellante a unha batea, situada fronte á casa do devandito illán chamado ou alcumado Chin.

Dos **Regos de Canexol**, dicir, como no caso do devandito Rego das Chourizas, que se trata de pequenos pasos marítimos hábiles para a navegación de pequenas embarcacións, situados neste caso entre os Cons Pequenos e a Batea de Chin e entre esta e os Cons de Terra de Canexol.

ENTRE A PRAIA DE CANEXOL E A PRAIA DE PEREIRÓ:

O transparente topónimo **Muelle**, evidente castelanismo da palabra galega *molle* ou da patrimonial *peirao*, refírese a un pequeno saínte que hai ao norte da praia de Canexol, onde atracan dornas.

Se todos os topónimos anteriores, de significado fácil e transparente, deben ser máis ou menos recentes, non ocorre o mesmo co nome do illote chamado **O Cairo**, o cal, segundo prognosticamos noutra ocasión, malia coincidir, por un casual, co nome castelán da capital de Exipto, debe provir dunha base talvez preindoeuropea **car*, “rocha, pedra”, presente tamén noutros topónimos galegos coma os de **Penacaira** (tautoloxía ou repetición de pedra), **Cairedo**, **Queiraz**, **Queira** e outros que, como ocorre coa pedra mariña chamada **O Cairo**, se refiren a lugares ou accidentes especialmente pedregais (Cabeza Quiles, 2006: 14).

A chamada **Poza Pequena** é unha poza de pequeno tamaño que se forma en marea baixa fronte á praia de Canexol.

As **Pedras das Praguetas**, nome dun conxunto de rochas que non descubren situadas a uns 250 metros da praia de Canexol, deberon ser abundantes noutroa no peixe chamado, *prago*, *pargo* ou *pragueta*, do latín *pragu(m)*; peixe teleosteo da familia dos espáridos (*Pragus pagrus*), de corpo ovado e fociño obtuso, cor rosada e costados prateados (*Diccionario*

Xerais da lingua, 2005, voz *prago*: 969), podendo ser a voz *pragueta*, presente no topónimo **Pedras das Praguetas**, un diminutivo de *prago*. Así o *Diccionario da lingua galega* de Isaac Alonso Estravís documenta a voz *pragueta* co significado de “pargo pequeno” (Alonso Estravís, 1995, voz *pragueta*: 1186). Pola súa banda, o *Diccionario enciclopédico gallego-castellano* de Eladio Rodríguez documenta a voz *pragueta* coa equivalencia de “pez de mar, máis ancho que el besugo y de color igual. Se parece al pargo y tiene menos tamaño” (Rodríguez González, 1961, t. 3, voz *pragueta*: 180).

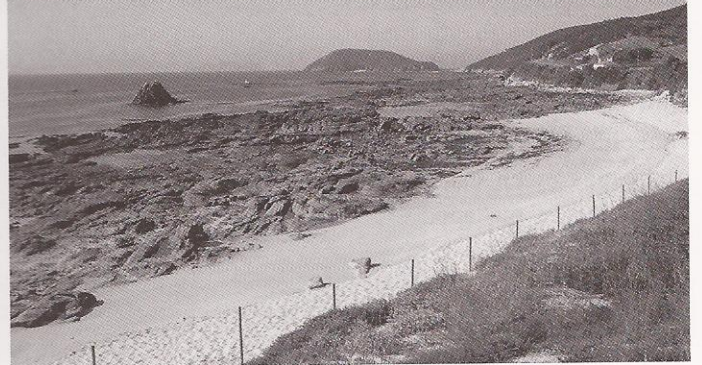
Malaca de Fóra e Málaca de Dentro é o nome de dúas pedras que están antes de chegarmos á praia de Pereiró, habendo entre elas unha *pasante* ou paso marítimo para embarcacións de pequeno calado. **Malaca** debe tratarse, coma no caso do **Cairo**, dun topónimo moi antigo, proveniente esta vez da voz prerromana **mal*, “rocha, altura”.

Fronte á Malaca de Fóra está a **Pedra dos Serráns**, nome dun con que non descobre con marea baixa, que será ou foi rica en serráns, nome común a varias especies de peixes lábridos, que teñen o corpo moi curto e bastante gordo cunha coloración moi intensa, sendo a especie máis común o *Symphodus melops*, nome científico do farro ou vello.

Os **Cons de debaixo da Viña**, e o nome dunhas pedras que nalgún tempo estarían situados debaixo dunha viña próxima aos cantís costeiros desta parte da costa da illa de Ons.

Denantes de chegarmos á praia de **Pereiró**, de *petrariolo*, diminutivo de *petra*, “pedra”, está **A Poza Grande**, nome dun gran charco que se forma ao baixar a marea, e o **Con Negro**, nome dun con pegado á costa de obvio e transparente significado.

Praia de Canexol. Poza Grande e Pequena. O Cairo. Pedra das Praguetas. Malaca de Fóra e Dentro. Debaixo da Viña...

BIBLIOGRAFÍA

- ALONSO ESTRAVÍS, I., 1995. *Diccionario Sotelo Blanco da lingua galega*, edit. Sotelo Blanco, Santiago.
- CABEZA QUILES, F., 1992. *Os nomes de lugar. Topónimos de Galicia: a súa orixe e o seu significado*, edit. Xerais, Vigo.
- CABEZA QUILES, F., 2000. *Os nomes da terra. Topónimos galegos*, edit. Toxosoutos, Noia.
- CABEZA QUILES, F., 2006. “**A toponimia da illa de Ons**”, en *Aunios 11*, Asociación Cultural-Gastronómica Pineiróns, O Grove.
- CABEZA QUILES, F., 2008. *Toponimia de Galicia*, edit. Galaxia, Vigo.
- Diccionario Xerais da lingua*, 2005, edit. Xerais, Vigo.
- RODRÍGUEZ GONZÁLEZ, E., 1994. *Diccionario Enciclopédico gallego-castellano*, edit. Galaxia, Vigo.
- VILAR PEDREIRA, X. L., e RODRÍGUEZ ÁLVAREZ, 2005. “*Os nomes do mar*”, en *Raigame 22*, Deputación de Ourense.